

Подруштвљавање својине — историјски процес

Када разматрамо питање својине и њеног одређења у Уставу тада, по мојем мишљењу, треба указати на сљедеће:

— прво, док се поставља питање својине и тражи друштвено-институционално одређење својинског односа значи да су у питању производне снаге које не дају производњу да би се могло дијелити према потребама. У нашим условима ријеч је о робној производњи, а ова је ограничена у односу на потребе и, баш ради тога, она је у бити робног карактера. Тиме желим да скренем пажњу на потребу уважавања степена развијености производних снага када говоримо о својини и уставном регулисању својинског односа;

— друго, југословенску економску стварност изражава друштвени производ од око 65 милијарди долара или по глави становника око 2,8 хиљада долара, чиме се Југославија сврстава међу најмање развијене европске земље. Када се томе дода одлив друштвеног производа по основу враћања иностраног дуга и имају у виду бројне структурне диспропорције и ниска економска ефикасност тада је сасвим јасно да ми не можемо утврђивати институционална рјешења која произилазе из неког „чистог” социјалистичког самоуправног друштвеног односа. Такав однос треба изграђивати а што је историјски процес.

— треће, наша, југословенска, пракса озбиљно упозорава на све оне непожељне и негативне, чак тешке и погубне последице које су произишле из идеализираног формулисања друштвених циљева и институционализације друштвено-системских и привредно-системских рјешења која су била далеко испред наших могућности. Примјера ради: постављен је циљ да радник у удруженом раду овлада цјелином дохотка, чак цјелином друштвене репродукције. Међутим, пракса показује да постављање тог циља и њему подређена институционална рјешења, су условила све мање учешће организација удруженог рада у расподјели дохотка. Наведене чињенице и околности морају бити свестрано уважене када се тражи уставно одређење према својини и институционална рјешења у друштвеном и привредном систему. Мора се схватити да је процес подруштвљавања „друштвене” својине ду-

горочан и да њена пуна подруштвљеност значи укидање сваког облика својине, нестанка својине као друштвено-економске, историјске категорије.

Ради тога је врло значајно: како институционализовати неке објективно дате услове и како их ускладити са логиком робне производње њених законитости. Није ријеч о тражењу допадљивих формулација које одражавају „чисте“, социјалистичке самоуправне односе, већ о утврђивању рјешења која су прилагођена нашој друштвено-економској стварности и која ту стварност подстичу ка даљем динамичном и економски ефикасном развоју, помијерају тежиште развоја са екстензивног и ниско ефикасног на интензиван и економски ефикасан развитак.

Изгледа да смо још у фази романтизма, социјалистичког романтизма, да не кажем утопије, и да тражимо формулације за изградњу друштва, друштвених односа, за које имамо врло мало створених претпоставки и које тек треба стварати.

Постојећи систем треба темељито реформисати полазећи од утврђених начела (федеративно уређење, социјалистичко самоуправљање, тржишно-плански карактер привреде, укидање присвајања мимо рада) и повезујући њихово остваривање са објективно датим условима. У том погледу неопходне су дубоке промјене, многа поједностављења, снажна афирмација рада као битног критерија одређења друштвеног положаја човјека, а што претпоставља афирмацију тржишта и плана и њиховог пуног садјејства. Са гледишта процеса подруштвљавања својине много су важнија нека конкретна рјешења (на примјер: у области расподеле, цијена, система планирања итд.) него што су трагања и исцрпљивања ради проналажења неких општих дефиниција о својини која немају „покрића“ у реалном животу. Можемо имати изванредне уставне дефиниције о својини, а и много чему другом, али ће у пракси бити онако како то дозвољава и одређује степен развијености материјалне основе и друштвене свијести. Ради тога, ако својину схватамо као скуп друштвених односа (што она и јесте) из којег проистиче и однос текућег према опредмећеном (минулом) раду, тада треба поклонити пуну пажњу свим оним факторима, елементима и њиховој институционализацији од које ће зависити тај однос. У том домену треба унијети принцип научности и реалности, марксистички дијалектички метод, метод системности као прилазе тражењу рјешења.

На садашњој етапи развоја, бар мени тако изгледа, било би неопходно:

— да се на сва средства у друштвеној својини уведе јединствена цијена њихове употребе (то не би била пуна цијена средстава) путем које би се формирала акумулација за проширено репродуковање јединствених великих производно-техничких југословенских система;

— да се у расподјели дохотка на јединствен начин утврђује дио који је резултат изузетних погодности и овај дио претежно усмјерава у корист проширеног репродуковања приоритета у југословенској привреди;

— да се уведе реална амортизација;

— да се у формирању цијена фактора производње конзистентно опонаша логика тржишта а што изискује поштовање тржишно-плански изведеног односа њихове понуде и тражње као и њиховог „једнаког” третмана при расподјели дохотка. Из дохотка се не репродукује само радна снага већ и услови за њено даље репродуковање. Ради тога се мора посебно поклонити пажња проширеном репродуковању средстава за рад и предмета рада (акумулацији).

Уређивањем ових односа (рада, расподјеле и присвајања) фактички се уређују својински односи, а не тражењем општих дефиниција које омогућавају најразноврснија конкретна рјешења. Пракса показује да се сви о свему у начелу слажу али када се приђе конкретним рјешењима сазнаје се колико су велике разлике у схватању начела. То упућује на потребу да начела треба свестрано посматрати са гледишта њихове оперативне разраде и животне реалности.

